

1. ภูมิหลัง

องค์กรอาเซียนเกิดขึ้นในปี 1967 ถึงแม้ในช่วง 10-20 ปีแรกไม่มีความสำคัญในด้านกิจกรรมการเมืองหรือความมั่นคง แต่วัตถุประสงค์หลักของการก่อตั้งสมาคมอาเซียน มีเรื่องการเมือง ความมั่นคงแอบแฝงอยู่

ในช่วง 10 ปีแรกของการก่อตั้งสมาคมอาเซียนไม่มีกิจกรรมความร่วมมือที่สำคัญมากนัก

แต่ว่าจุดเปลี่ยนที่สำคัญของสมาคมอาเซียนเกิดขึ้นในปี 1975 ปีที่เวียดนาม ลาว เขมร ตกอยู่ในการปกครองลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้ประเทศอาเซียนโดยเฉพาะประเทศไทยที่ถือว่าเป็นประเทศด้านหน้า เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นมา ในแง่การรุกรานจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยจะต้องรับก่อน เพราะมีพรมแดนติดต่อกับทั้ง ลาว เขมร และเวียดนามก็ไม่ไกลนัก จีนก็อยู่ไม่ไกล ไทยจึงได้ชวนประเทศในอาเซียนซึ่งมีความเห็นเช่นเดียวกัน ถึงภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์

ในการประชุมสุดยอดครั้งแรกที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซียในปี 1976 อาเซียนได้แสดงพลังให้เป็นออกมาชัดเจนว่า อาเซียนสามัคคีกันมากและลงนามในสนธิสัญญาความตกลงในด้านต่างๆอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ก่อนหน้านั้น และหลังจากนั้น ซึ่งคงจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการตื่นตัวที่มีจากภัยคอมมิวนิสต์ในยุคนั้น

ปีถัดมา ปี 1977 มีการประชุมสุดยอดติดต่อกันต่อปี คือ ปี 1976 ครั้งที่ 1 ปี 1977 ครั้งที่ 2 ที่ต้องประชุมติดกันเพื่อที่จะแสดงให้เห็นประเทศในอินโดจีนเห็นว่าอาเซียนเอาจริงและมีความสามัคคีกัน

ในปี 1976 ประชุมที่บาห์ลีครั้งที่ 1 ปี 1977 กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ประชุมครั้งที่ 2 แล้วหายไปอีก 10 ปี ประชุมสุดยอดครั้งที่ 3 ปี 1987 ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์

หลังจากปี 1978 อาเซียนเริ่มคลายความวิตกกังวลลง ภายในไทยเองก็เช่นกัน หลังปี 1978-1979 ไปแล้ว บรรยากาศสังคมไทย เรื่องของการตื่นกลัวภัยคอมมิวนิสต์เริ่มลดลง เริ่มเข้าสู่ยุคของรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ต่อเนื่องมาจนเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้งในแบบระบอบประชาธิปไตยในยุคต่อมา ในช่วงก่อนหน้านั้นจะเห็นว่ามีการทำรัฐประหาร โดยฝ่ายรัฐบาลทหารเป็นเพราะกลัวภัยคอมมิวนิสต์ในตอนนั้นด้วย

ประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์เริ่มที่จะแสดงออกมาให้เห็นว่า ต้องการที่จะอยู่รวมกลุ่มกับประเทศอื่นๆอย่างสันติ อย่างไรก็ตามมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี 1978 คือ การที่เวียดนามบุกเข้ายึดเขมร

ในการประชุมสุดยอดครั้งต่อมาปี 1987 ที่มะนิลา เป็นการประชุมที่ไม่มีเรื่องด้านความมั่นคงมากนัก ในช่วงระหว่างปี 1977 -1987 อาเซียนในแง่ความมั่นคงได้เป็นเรื่องของพยายามที่จะให้เวียดนามถอนทหารออกจากเขมรพยายามที่จะถ่วงดุลอำนาจเวียดนาม พยายามกดดันเวียดนามให้ออกจากเขมร

ในการประชุมที่มะนิลา ปัญหาเขมรเริ่มคลี่คลายลงไปมากเป็นปลายยุคสงครามเย็น การที่เวียดนามฮึกเหิมปัจจัยหนึ่งมาจากการหนุนหลังของรัสเซียในตอนนั้นรัสเซียหนุนเวียดนามเต็มที่ รัสเซียรู้ว่า เวียดนามจะเป็นตัวคานอำนาจที่ดีกับจีน ซึ่งขณะนั้นรัสเซียกับจีนเป็นศัตรูกัน นอกจากนั้น รัสเซียเองยังได้

ประโยชน์ในการขยายอิทธิพลมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ มาตั้งฐานทัพเรือที่อ่าวคัมรานในเวียดนาม

แต่ในปลายทศวรรษ 1980 คือช่วงปี 1987 เหตุการณ์ในรัสเซียเริ่มเปลี่ยนไปมาก ในสมัยกอร์ชอฟ มีนโยบายที่จะปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปนโยบายต่างประเทศ รัสเซียเริ่มที่จะไม่ยอมดำเนินนโยบายเชิงก้าวร้าว เชิงรุกราน ในเชิงขยายอิทธิพลต่อไปอีก นี่คือปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ปี 1998 เวียดนามถอนทหารออกจากเขมรหลังจากนั้นก็สิ้นสุดสงครามเย็น ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ต้นทศวรรษ 1990 รัสเซียล่มสลาย พรรคคอมมิวนิสต์ล่มสลายไปหมด

พอเข้าทศวรรษ 1990 เป็นยุคหลังสงครามเย็น ในยุคนี้เป็นยุคใหม่ของอาเซียนด้านความมั่นคง เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดแล้ว อาเซียนจะมีบทบาทอย่างไรทางด้านความมั่นคง

ในยุคนี้ในเอเชียเกิดช่องว่างของอำนาจขึ้นมา ในเรื่องดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค คือ ในสมัยสงครามเย็น ตัวแสดง คือ รัสเซียและอเมริกาแข่งขันกันเรื่องของสงครามเย็น สงครามร้อนที่เกิดขึ้น เช่น สงครามเวียดนาม สงครามเกาหลี ก็เป็นสงครามระหว่างสองค่าย เกาหลีเหนือที่เป็นคอมมิวนิสต์กับเกาหลีใต้ที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ เวียดนามเหนือที่เป็นคอมมิวนิสต์ เวียดนามใต้ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ แต่พอหลังสงครามเย็น สงครามเหล่านี้ก็หายไป ความขัดแย้งต่างๆ หายไปหมด เป็นยุคที่ไม่มีใครเป็นศัตรูกับใครอีกต่อไปแล้ว ไทยกับจีน และไทยกับเวียดนามไม่ได้เป็นศัตรูกันอีกต่อไปแล้ว ไทยประกาศว่า ต่อไปนี้จะเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ในยุคนี้จึงเป็นยุคที่อาเซียนจะทำอะไรที่จะใช้โอกาส

ในช่วงหลังสงครามเย็น สร้างกลไกการหารือทางด้านความมั่นคงในภูมิภาค
ขึ้นมา

การประชุมสุดยอดครั้งที่ 4 ที่สิงคโปร์ ในปี 1992 เป็นการประชุมสุดยอด
ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของอาเซียน เพราะเป็นการประชุมครั้งแรกในยุคหลัง
สงครามเย็น ในการประชุมที่สิงคโปร์นี้ มีการตกลงกันว่า อาเซียนจะจัดตั้งกลไก
ทางด้านความมั่นคงในภูมิภาคขึ้นมา ต่อมากลายมาเป็นกลไกที่เรียกกันว่า
ASEAN Regional Forum (ARF) ซึ่งที่ประชุมครั้งแรกในปี 1994 ที่กรุงเทพฯ
นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดที่สิงคโปร์ ยังมีประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกด้าน
หนึ่ง คือ ด้านเศรษฐกิจได้ตกลงว่าจะมีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้นมาที่
เรียกว่า AFTA

3 ปีถัดมา มีการประชุมสุดยอดที่กรุงเทพฯ ในปี 1995 จะเห็นได้ว่า
รูปแบบของการประชุมสุดยอดของอาเซียนได้เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ช่วงแรกไม่มี
กำหนดเวลาที่แน่นอน จากการประชุมปีต่อปี แล้วหายไป 10 ปี ประชุม 1 ครั้ง
พอการประชุมที่มะนิลา อาเซียนจึงเห็นว่าต้องกำหนดให้แน่นอนว่าจะประชุมกี่ปี
ต่อครั้ง โดยที่ประชุมตกลงกันว่า 5 ปีให้มีการประชุมสุดยอดหนึ่งครั้ง คือ จาก
ปี 1987 มาเป็นปี 1992 แต่พอมาประชุมในปี 1992 ก็รู้สึกว่ 5 ปียาวนาน
เกินไป จึงเปลี่ยนเป็น 3 ปี ประชุม 1 ครั้ง คือ จากปี 1992 เป็น 1995 จากการ
ประชุมปี 1995 ยังรู้สึกว่ 3 ปียาวนานเกินไป เลยกลายเป็นว่ การประชุมอย่าง
เป็นทางการมีทุก 3 ปี แต่มีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการทุกปี การประชุมสุด
ยอดที่กรุงเทพฯ ไม่มีอะไรเป็นเรื่องเด่น ยกเว้นการลงนามในสนธิสัญญาการจัดตั้ง
เขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์

ในการประชุมสุดยอดที่เวียดนามในปี 1998 นั้น เป็นการประชุมสุดยอดที่เกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของความชื่นชมเขาในยุควิกฤตเศรษฐกิจ เพราะทุกประเทศย่ำแย่จากวิกฤตเศรษฐกิจ

ในการประชุมสุดยอดอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงมะนิลาในปี 1999 นั้นเห็นได้ว่าบรรยากาศต่างๆเริ่มดีขึ้น เศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนเริ่มฟื้นแล้ว ฉะนั้นจึงเป็นบรรยากาศของการที่อาเซียนจะมาประสานรอยร้าวกัน

ต่อมา อาเซียนสามารถผ่านพ้นมรสุมดังกล่าวไปได้ และศักราชใหม่ของความร่วมมืออาเซียนก็เกิดขึ้น ในปี 2003 ในการประชุมสุดยอดที่บาหลี อาเซียนได้เดินหน้าบูรณาการในเชิงลึก ด้วยการตั้งเป้าหมายว่า จะพัฒนาไปเป็นประชาคมอาเซียน โดยจะมี 3 เสาหลัก คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นตลาดร่วมภายในปี 2015 นอกจากนั้น ยังมีการกำหนดเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

กล่าวโดยสรุป ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่า อาเซียนประสบความสำเร็จ โดยอาเซียนถือได้ว่าเป็นองค์กรความร่วมมือของประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดองค์กรหนึ่งในโลก

2. ความคืบหน้าในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน

2.1 การประชุมสุดยอดที่เวียงจันทน์ปี 2004

ในแง่ของความสำเร็จ คือเรื่องการผลิต “ประชาคมอาเซียน”

ซึ่งเมื่อปี 2003 ที่บาหลี ได้มีการประชุมและตกลงกันใน Bali concord 2 และตั้งเป้าว่าอาเซียนจะพัฒนาไปเป็น “ประชาคมอาเซียน” มีการพูดถึง “ประชาคมเศรษฐกิจ” “ประชาคมความมั่นคง” และ “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม” ในปี 2004 เป็นการสานต่อจากปีที่ 2003

ในอดีตที่ผ่านมา ความร่วมมือของอาเซียนสะดุดหยุดลงมาหลายปีแล้ว ตั้งแต่ที่ตกลงกันว่าจะเป็นเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ตกลงกันมาตั้งแต่ปี 1992 หลังจากนั้น อาเซียนไม่ได้คืบหน้าทางด้านของการบูรณาการทางเศรษฐกิจในเรื่องของการรวมตัวทางเศรษฐกิจในเชิงลึก

มีความคืบหน้าในเชิงกว้างคือ การรับสมาชิกเพิ่มเป็นเพิ่ม 10 ประเทศ แต่ในเชิงลึก หยุดมานานแล้ว ปี 1997 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจอาเซียนล้มลุกคลุกคลานกันหมดกว่าจะตั้งตัวติด ลุกขึ้นมายืนได้ก็มาถึงเมื่อปี 2003 เริ่มมีการเดินไปข้างหน้าใหม่ คือ ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาไปเป็นตลาดร่วมอาเซียนภายในปี 2020

ปี 2004 ก็มาสานต่อ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ เป็นมาตรการต่างๆที่จะนำไปสู่เป้าหมายใหญ่ปี 2004 เป็นการเน้นในแผนเหล่านี้ ซึ่งเป็นความสำเร็จเป็นผลการประชุมที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ยังมีการลงนามในกรอบความตกลงที่จะเร่งการเปิดเสรีในสาขาต่างๆ 11 สาขา และการทำ road map พยายามที่จะไปเป็นตลาดร่วมอาเซียน ประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่ในตอนแรกฝ่ายไทยและสิงคโปร์อยากจะผลักดันให้อาเซียนเป็นตลาดร่วมเร็วขึ้นจากปี 2020 มาเป็น 2015

2.2 การประชุมสุดยอดมาเลเซียปี 2005

ในการประชุมครั้งนี้ ได้มีการจัดทำปฏิญญาจัดตั้งกฎบัตรอาเซียน (ASEAN charter) ซึ่งจะเป็นเอกสารสำคัญในการกำหนดหลักการพื้นฐาน เป้าหมาย วัตถุประสงค์และโครงสร้างของอาเซียน

สำหรับในด้านการจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียนนั้น มีความคืบหน้า คือมีการจัดตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับมาตรการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน และการทุกเชิงป้องกันในกรอบของ ASEAN Regional Forum หรือ ARF

สำหรับการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ได้มีความคืบหน้าใน ความพยายามเร่งรีบเปิดการค้าเสรีภาคบริการภายในปี 2015 นอกจากนี้มีการหารือถึงการเลื่อนกำหนดระยะเวลาการจัดตั้งตลาดร่วมอาเซียน จากปี 2020 เป็นปี 2015 ข้อเสนอนี้เป็นข้อเสนอร่วมระหว่างไทยกับสิงคโปร์ ส่วนอีกเรื่องหนึ่งที่ไทยพยายามผลักดันคือเรื่อง Asia Bond ซึ่งไม่ได้มีผลการประชุมเป็นรูปธรรมอะไร

2.3 การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่มาเลเซียปี 2008

ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้มีการหารือกันถึงความเป็นไปได้ที่จะร่นระยะเวลาในการจัดตั้งประชาคมจากปี 2020 มาเป็นปี 2015

เรื่องข้อเสนอให้ร่นระยะเวลามาเป็นปี 2015 นั้น เป็นข้อเสนอของสิงคโปร์มาตั้งแต่การประชุมสุดยอดเมื่อปี 2003 โดยมีไทยให้การสนับสนุน ต่อมาประเทศทั้งสองพยายามผลักดันเรื่องดังกล่าว

การร่นระยะเวลาจัดตั้งประชาคมอาเซียนเป็นปี 2015 เป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง ทั้งเพราะ ถ้าจะรอถึงปี 2020 อาจจะใช้เวลามากเกินไป ในขณะที่สถานะแวดล้อมระหว่างประเทศ กำลังมีพัฒนาต่างๆในเรื่องบูรณาการไปอย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม สำหรับความคืบหน้าในการจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียน(ASEAN Security Community) เรื่องที่มีความคืบหน้าอาจจะมีเพียงการจัดประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม ปี 2006

สำหรับในประเด็นเรื่องการจัดตั้งกลไกด้านสิทธิมนุษยชนในอาเซียนนั้น ยังคงไม่มีความคืบหน้า ทั้งนี้เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศทั้งมีระบอบเผด็จการยังคงหวาดระแวงเรื่องสิทธิมนุษยชนและพยายามเตะถ่วงอยู่ตลอดมา ถึงแม้ว่าเมื่อเดือนมิถุนายน ปี 2006 จะได้มีการจัดการประชุมเกี่ยวกับกลไกอาเซียนเกี่ยวกับด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นก็ตาม

ส่วนความคืบหน้าในการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Social Culture Community) ในเอกสารแถลงการณ์ร่วมรัฐมนตรีต่างประเทศมีกล่าวถึงอย่างกว้างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และความร่วมมือในด้านอื่นๆ อาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข เป็นต้น

3. สิ่งท้าทาย

ถึงแม้อาเซียนจะประสบความสำเร็จในหลายๆด้าน แต่อาเซียนก็ยังคงมีปัญหาและสิ่งท้าทายอยู่หลายเรื่องด้วยกัน ซึ่งสิ่งท้าทายสำคัญๆ มีดังนี้

3.1 ปัญหาพัฒนาการประชาธิปไตย : อาเซียนยังมีปัญหาอย่างมากในเรื่องของพัฒนาการของระบบการเมือง หลายประเทศยังเป็นเผด็จการ โดยประเทศที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ พม่า

3.2 ปัญหาด้านการเมืองความมั่นคง : อาเซียนยังมีปัญหาด้านการเมืองความมั่นคงอยู่หลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง กรณีพิพาทในเรื่องพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิก และอื่นๆแล้ว ประเทศสมาชิกยังมีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยยังคงกำหนดยุทธศาสตร์ทางการทหาร โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า ประเทศเพื่อนบ้านอาจจะเป็นศัตรู นอกจากนี้อาเซียนยังมีปัญหาใหม่ๆที่เป็นปัญหาข้ามชาติ เช่น การก่อการร้ายในภูมิภาค

3.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ : ปัญหาของอาเซียน คือ ช่องว่างระหว่างประเทศรวยและประเทศจน ซึ่งยังคงมีความแตกต่างกันมากระหว่างประเทศรวยซึ่งเป็นสมาชิกเก่า เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย กับประเทศสมาชิกรุ่นใหม่ที่ยังมีความยากจนอยู่อย่างมาก โดยเฉพาะ ลาว เขมร พม่า ประเทศอาเซียนยังคง

มองประเทศสมาชิกอื่นเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจ และยังคงมีการแข่งขันกันอย่างมากทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก

3.4 บูรณาการในเชิงลึก : อาเซียนได้ตั้งเป้าหมายว่าจะพัฒนาไปเป็นประชาคมอาเซียนแต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่อาเซียนจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งตลาดร่วมอาเซียน และการจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียน

3.5 บูรณาการในเชิงกว้าง : นอกจากนี้ อาเซียนยังมีปัญหาว่าในที่สุดแล้วถึงแม้ว่าอาเซียนจะรวมตัวกันอย่างเข้มข้นแค่ไหน แต่อาเซียนก็ยังคงเป็นกลุ่มของประเทศเล็กๆ 10 ประเทศเท่านั้นสภาพการเงินอาเซียน จะต้องมีการกำหนดนโยบายร่วมในทุกๆด้าน โดยเฉพาะนโยบายร่วมทางด้านเศรษฐกิจ และนโยบายร่วมต่อเวทีโลกต่างๆ ทั้งต่อ UN,WTO, ฯลฯ นอกจากนี้ สภาพอาเซียนจะต้องมีการพัฒนาเงินสกุลร่วมอาเซียนขึ้นมาด้วย

3.6 ดุลยภาพแห่งอำนาจ สำหรับปัญหาของอาเซียนด้านความสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาค คือ ทำอย่างไรอาเซียนถึงจะสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจให้เกิดขึ้น และทำอย่างไรอาเซียนถึงจะกลายเป็นแกนหลักของสถาบันในภูมิภาค

3.7 ความแตกต่าง จุดอ่อนของอาเซียนอีกเรื่องหนึ่งคือ แต่ละประเทศยังมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในเรื่องของระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจและระบบวัฒนธรรม ศาสนาและเชื้อชาติ ดังนั้น โจทย์ใหญ่ของอาเซียนคือจะทำอย่างไรที่จะรวมตัวเป็นกลุ่มได้โดยมีอัตลักษณ์ร่วมกันอย่างแท้จริง

3.8 โครงสร้าง : สำหรับสิ่งท้าทายประการสุดท้ายของอาเซียนคือ เรื่องโครงสร้าง กลไกต่างๆของอาเซียนยังไม่มีประสิทธิภาพและยังไม่สมบูรณ์

4. อนาคต

ดังนั้น หากจะมองไปในอนาคตว่า อาเซียนควรมีวิสัยทัศน์...ผู้เขียนขอแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นวิสัยทัศน์ในระยะสั้น และวิสัยทัศน์ในระยะยาว

4.1 วิสัยทัศน์ในระยะสั้น

สำหรับในระยะสั้นนั้น อาเซียนควรจะเน้นในเรื่องการแก้ปัญหาต่างๆที่ได้กล่าวข้างต้น โดยเฉพาะประเด็นสำคัญดังนี้

4.1.1 การจัดตั้งประชาคมอาเซียน การจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียน ยังมีหลายเรื่องที่จะต้องผลักดัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดตั้งกลไกป้องกันความขัดแย้ง กลไกแก้ไขความขัดแย้ง ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การก่อการร้ายที่มีลักษณะเป็นยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ และการจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนของอาเซียน

สำหรับการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น เรื่องสำคัญคือ การผลักดันให้เป็นตลาดร่วมที่สมบูรณ์ คือ ต้องมี 4 Freedoms คือ เสรีการค้าสินค้า เสรีการค้าภาคบริการ เสรีการเคลื่อนย้ายทุน และเสรีในการเคลื่อนย้ายแรงงาน

4.1.2 การจัดตั้งสหภาพอาเซียน หลังจากที่อาเซียนจัดตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นในปี 2015 แล้ว อาเซียนจะต้องพัฒนาไปเป็นสหภาพอาเซียน (ASEAN Union) ซึ่งคงจะมีลักษณะคล้ายๆกับสหภาพยุโรปในปัจจุบัน โดยจะต้องมีการจัดตั้งสหภาพการเงินอาเซียน จะต้องมีการกำหนดนโยบายร่วมในทุกๆด้าน โดยเฉพาะนโยบายร่วมทางด้านเศรษฐกิจ และนโยบายร่วมต่อเวทีโลก

ต่างๆ ทั้งต่อ UN, WTO ฯลฯ นอกจากนี้สหภาพอาเซียนจะต้องมีการพัฒนาเงินสกุลร่วมอาเซียนขึ้นมาด้วย

4.1.3 อาเซียนเป็นแกนหลักของสถาบันในภูมิภาค : อาเซียนจะต้องบูรณาการในเชิงกว้างพร้อมๆ กับการบูรณาการในเชิงลึก โดยจะต้องมีการขยายวงออกไปเป็นอาเซียน +3 อาเซียน+6 และอาจจะเป็นการจัดตั้งประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ประเด็นหลักคือ อาเซียนจะต้องเป็นแกนกลางของกรอบความร่วมมือเหล่านั้น

4.1.4 โครงสร้าง : สำหรับโครงสร้างของอาเซียนในอนาคตนั้น จะต้องมีการผลักดันให้มีการจัดตั้งสภาอาเซียน (ASEAN Parliament) โดยจะทำหน้าที่เป็นกลไกหลักทางด้านนิติบัญญัติของอาเซียน นอกจากนี้ จะต้องมีการตั้งศาลยุติธรรมอาเซียน (ASEAN Court of Justice) ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นกลไกของอาเซียนทางด้านตุลาการ

สำหรับกลไกหลักของฝ่ายบริหาร ควรมีการจัดตั้งสภารัฐมนตรี (Council of Ministers) ซึ่งจะทำหน้าที่คล้ายคณะรัฐมนตรีของอาเซียน และจะต้องมีการจัดตั้งสภาที่ปรึกษา (Consultative Council) โดยจะเป็นกลไกของภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของอาเซียน

สำหรับสำนักเลขาธิการและเลขาธิการอาเซียนก็ควรจะมีบทบาทมากขึ้น โดยน่าจะให้มีบทบาทในลักษณะเดียวกันกับสำนักเลขาธิการและเลขาธิการสหประชาชาติ

4.2 วิสัยทัศน์ในระยะยาว

ตรงนี้จะคงจะเป็นการมองไปไกลมาก คือ มองว่าอีก 40 ปีข้างหน้า อาเซียน ควรจะเป็นอะไร การมองอะไรไปไกลมากๆ ก็อาจจะทำให้ดูเหมือนเป็นการเพ้อ ฝัน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็อยากจะลองพยายามเสนอวิสัยทัศน์ดังกล่าวดู

ผู้เขียนมองว่า อีก 40 ปีข้างหน้า คือ ภายในปี 2050 อาเซียนควรจะเป็น อะไร ผู้เขียนคิดว่าถึงจุดนั้นอาเซียนคงจะบูรณาการโดยได้กลายเป็นประชาคม อาเซียนไปแล้ว และอาจจะกลายเป็นสหภาพอาเซียนไปแล้ว ดังนั้น ภายในปี 2050 อาเซียนน่าจะบูรณาการไปถึงขั้นสุดท้าย คือ การรวมกันเป็นสหรัฐฯ อาเซียน หรือ United States of Asean มาถึงจุดนี้ จะหมายถึงว่าอาเซียนจะ รวมตัวกันเป็นประเทศเดียว บางคนอาจจะมองว่า เป็นการเพ้อฝัน แต่อีก 40 ปี ข้างหน้า ใครจะรู้มันอาจจะเป็นไปได้ก็ได้ (ผู้เขียนจำได้ว่าเมื่อประมาณ 10 ปี มาแล้ว ผู้เขียนเคยเสนอแนวคิดเรื่องประชาคมอาเซียน ในตอนนั้นก็ถูกมองว่า เป็นการเพ้อฝัน แต่ปัจจุบันประชาคมอาเซียนกำลังจะเกิดขึ้นจริงๆแล้วในปี 2015)

สำหรับความสัมพันธ์ของสหรัฐฯ อาเซียนกับประเทศอื่นๆน่าจะมีลักษณะ ที่อาเซียนยังคงเป็นแกนกลาง โดยอาเซียนมีลักษณะเป็นสหรัฐฯ และอาเซียน+3 อาเซียน+6 อาจจะรวมตัวกันเป็นลักษณะของประชาคม คือ เป็นประชาคม เอเชียตะวันออก

สำหรับโครงสร้างของอาเซียนนั้น เมื่อถึงจุดนั้นแล้ว จะมีลักษณะเป็น องค์กรเหนือชาติ โดยอาเซียนจะมีลักษณะเป็น 1 ประเทศ ที่จะมีรัฐบาลกลาง และมีกลไกสถาบันที่แบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายอย่างชัดเจนทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติ บัญญัติ และฝ่ายตุลาการ

5.กฎบัตรอาเซียน

เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2007 ในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่สิงคโปร์ ได้มีการลงนามในกฎบัตรอาเซียน ในโอกาสฉลองครบรอบ 40 ปีของการก่อตั้งอาเซียนในส่วนนี้จะได้วิเคราะห์ถึงกฎบัตรอาเซียนว่ามีข้อดี ข้อเสียอย่างไร

5.1 ภาพรวม

ในตอนแรกๆที่ได้เริ่มมีแนวคิดว่าจะมีการจัดทำกฎบัตรอาเซียนนั้น ความคาดหวังของผู้คนก็มีอยู่สูง โดยมองว่า กฎบัตรอาเซียนจะเป็นเอกสารที่สำคัญที่สุดและจะเป็นการพลิกโฉมหน้า พลิกประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของอาเซียน
